

Колодій І.М.,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Чернігівського державного інституту права, соціально-технологій та праці

НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

На початок ХХІ сторіччя припадає революційна фаза розвитку суспільства-на зміну індустріальному суспільству приходить інформаційно-індустріальне суспільство, у якому великого значення набувають системи розповсюдження, зберігання й оброблення інформації. Відображаючи реальну дійсність, інформація проникає в усі напрямки діяльності держави, суспільства, громадянина [1,5].

У наш час усі держави світу здійснюють перехід до інформаційного якісно нового суспільства. В умовах однополюсної глобалізації цей перехід носить невпорядкований та хаотичний характер. Успішне здійснення зваженої науково продуманої політики інформатизації органічно пов'язане з рішенням проблеми забезпечення інформаційної безпеки.

Звідси важливі задачі загальної теорії безпеки в умовах сучасного постіндустріального (інформаційного) суспільства - обґрунтування та розробка оптимальної структури системи інформаційної безпеки; постановка цілей і задач; визначення місця і ролі основних компонентів, їх взаємозв'язку та взаємодії. -

Інформаційна безпека- це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, яке забезпечує її формування і розвиток в інтересах громадян, суспільства і держави.

Інформаційна безпека - це стратегічна категорія, яка входить складовою у набагато ширші поняття, такі як "міжнародна безпека"⁴, "національна безпека", "національна стратегія" тощо. Вона може розглядатися в різних аспектах: і як фактор соціально-економічного розвитку, і як відстеження та класифікація комп'ютерних і мережевих загроз, і як збереження та захист технічної і мовної інформації, і як новий вид озброєння, і як запобігання інформаційній війні [2].

Проблема інформаційної безпеки та безпеки в цілому ще не знайшла цілісного вираження в сучасній науці. На відміну від панувалої тенденції природно-наукового підходу, який характеризувався глибокою спеціалізацією окремих напрямків і розділів, на сьогоднішній день необхідним є підхід, який би розглядав проблеми безпеки якєдину, цілісну науку в її безперервному розвитку. А оскільки різні аспекти безпеки (економічна, політична, соціальна, інформаційна, юридична і т.ін.) розробляються багатьма суспільними

© Колодій І.М.

та технічними науками, то вони повинні вносити свій внесок у формування загальної теорії безпеки.

Всі попередні моделі безпеки в СРСР базувались на типі суспільних економічних відносин, які існували в той час. Але ці відносини змінились, а тому і безпека повинна бути іншою: такою, яка б базувалась на ринковому типі економічних відносин і відповідала існуючій ситуації у світі та в Україні.

Актуальною проблемою стає детальне та об'єктивне вивчення ситуації, яка склалась в галузі інформаційної безпеки в Україні, реальна оцінка перспектив входження України в сучасне постіндустріальне (інформаційне) суспільство, вироблення нових, більш дієвих підходів до розвитку інформаційної безпеки на всіх рівнях.

Вагома роль у вирішенні цих питань відноситься саме державі, так як важко уявити, що може існувати питання більш важливе в практичному, науковому та у світоглядному відношенні. Саме держава на відповідному рівні має закріпити основи національної та інформаційної безпеки і визначити основні напрями державної політики в цих сферах суспільних відносин.

Перші кроки в цьому напрямку були зроблені прийняттям Концепції (основ державної політики) національної безпеки України, яка була схвалена постановою Верховної Ради України у січні 1997 [3], Закону України "гіро основи державної політики національної безпеки України" від 19.06.2003 року [4] та Закону України *⁴Про раду національної безпеки і оборони України" від 05.03.1998 року [5].

З появою мережевих інформаційних систем проблема забезпечення інформаційної безпеки стала набувати нових рис, оскільки поряд з локальними загрозами, які здійснюються в межах одного вузлу, до мережевих інформаційних систем застосовується специфічний вид загроз, обумовлений розподіленням мережевих та інформаційних ресурсів у просторі.

Забезпечення інформаційної безпеки - найважливіше завдання національної безпеки будь-якої розвиненої держави. Особливе місце в національній безпеці займають економічна, духовна, моральна і соціально-психологічна складові. Політичні системи, використовуючи недоліки економічного та соціально-політичного розвитку інших держав, систематично ведуть роботу по руйнуванню чи послабленню їх безпеки методами інформаційного впливу на економічну, духовну, моральну і соціально-психологічну складові національної безпеки.

Специфіка духовно-моральної та соціально-психологічної складових національної безпеки в тому, що робота супротивників даної системи ведеться поступово, малими дозами і невидима для звичайної людини. І лише великий результат цієї атаки стає видимим для всіх. Це свідчить про недостатнє забезпечення національної безпеки в даній державі та про успішну роботу супротивників даної економічної та соціально-політичної системи.

В епоху інформаційної революції роль інформації в національній економіці швидко зростає. Інформація трансформується з простого знаряддя передачі даних у знаряддя економічного впливу, політики та стратегії. Глобалізація, а також інші процеси обумовили проблему забезпечення економічної безпеки суб'єктів вітчизняного бізнесу, державних організацій та держави в цілому. Так, поширення інформації про діяльність у сфері інвестиційної та маркетингової діяльності деколи призводить до фінансових втрат суб'єктів економіки. Важливим напрямком у цій галузі є інформаційна безпека та захист інформації.

В умовах повної інформатизації та розвитку інформаційних загроз різко виростає значення забезпечення безпеки держави в інформаційній сфері.

Інформаційна безпека України - це стан захищеності її національних інтересів в інформаційній сфері, який визначається сукупністю збалансованих інтересів особистості, суспільства і держави.

Найбільше підпадають під вплив загроз інформаційної безпеки в таких сферах:

- кредитно-фінансова система;
- система державної статистики;
- системи бухгалтерського обліку організацій;
- системи збору, обробки, збереження і передачі фінансової, податкової, митної інформації та інформації про зовнішньоекономічну діяльність суспільства, а також підприємств.

Система забезпечення інформаційної безпеки держави - це можливість уникнути чи відбити небезпечні інформаційні впливи, які пов'язані з виводом, втратою цінної інформації, навмисним доступом до неї осіб, які не мають на це права, її отримання, розкриття, модифікації чи руйнування, що знижує ефективність власної діяльності або підвищує ефективність діяльності противника.

Важливими завданнями забезпечення інформаційної безпеки України є:

- реалізація конституційних прав і свобод громадян України у сфері інформаційної діяльності;
- вдосконалювання та захист вітчизняної інформаційної інфраструктури, інтеграція України у світовий інформаційний простір;
- протидія загрозі розв'язування протиборства в інформаційній сфері.

Гнучка, мобільна, ефективна система інформаційної безпеки, яка здатна швидко реагувати на загрози та нові умови діяльності нашої держави, - основа для захисту інформаційних ресурсів України як національного здобутку та забезпечення інтересів національної безпеки у сфері інформатизації. Для цього необхідна організація постійного моніторингу ситуації в галузях, де можуть виникнути такі загрози, загальна перевірка систем забезпечення інформаційної безпеки по відбиттю реальних та потенційних загроз, а також стабільна нормативно-правова база державного регулювання діяльності в інформаційно-комунікаційній сфері.

Удосконалення законодавства та правових норм функціонування державних інформаційних науково-технічних ресурсів повинно, на нашу думку, включати наступні аспекти:

- порядок формування та затвердження державної інформаційної політики, у тому числі на середньостроковий та довгостроковий періоди;
- систематичний контроль за створенням та використанням державних автоматизованих інформаційно-обчислювальних систем та мереж, систем і баз даних, нових інформаційних технологій, а також передачею інформаційної продукції за межі України;
- форми державної підтримки державних інформаційних науково-технічних ресурсів як важливої складової наукового потенціалу, встановлення пільг по оподаткуванню, введення обмежень на публікації та поширення за кордоном результатів наукових досліджень, виконаних за рахунок коштів державного бюджету;
- взаємодія науково-технічної та інформаційної сфер при створенні критичних інформаційних технологій, які впливають на якість життя, конкурентоспроможність вітчизняних товарів і послуг, розвиток суспільного виробництва;
- визначення джерел фінансування інформаційної діяльності та відсотку витратної частини державного бюджету, яка щорічно виділяється на фінансування державних інформаційних проектів та програм, утримання інформаційних науково-технічних центрів, бібліотек, архівів та інших установ по збору, обробці та збереженню інформації, а також на підтримання та стимулювання працівників цієї сфери;
- регулювання відносин між державним сектором, приватним сектором та користувачами (громадянами, органами місцевого самоврядування, організаціями та громадськими об'єднаннями), які виникають у галузі інформаційного обслуговування та надання послуг (безкоштовне чи на комерційній основі обслуговування та надання інформації);
- право доступу на світовий чи вітчизняний інформаційні ринки в рамках міжнародного інформаційного співробітництва та міжнародного обміну інформацією при забезпеченні збереження інформаційного суверенітету України при користуванні закордонними базами та банками даних та безпеки інформації при її наданні українською стороною;
- право доступу до інформації, яка знаходиться у фондах центральних органів управління, місцевих та інших влад;
- захист власних та іноземних персональних даних та іншої інформації, яка циркулює в наших телекомунікаційних системах, в умовах створення єдиного інформаційного простору зі світовими державами;
- завершення процесу розмежування функцій національної безпеки та регулювання громадянської, ділової, особистої інформації, створення правил електронної комерції;

- визначення сфери зайвого державного регулювання, розмежування сфери державної безпеки та сфери підтримання комерційних таємниць, захисту приватної інформації від несанкціонованого доступу.

Таким чином, необхідно захищати інтереси держави, коли вона є суб'єктом ринкових відносин, самостійно виходячи на світовий ринок. Зрозуміле бажання держави забезпечити власну безпеку не повинно вступати в конфлікт з інтересами розвитку та створення інформаційних технологій. Ці проблеми можна вирішити тільки створенням організованої структури системи інформаційної безпеки України як сукупності органів державної влади і управління, організацій, об'єднань, асоціацій та союзів, які працюють узгоджено та на основі єдиних правових норм і займаються інформаційним забезпеченням інформаційної безпеки держави, удосконаленням законодавчої бази в цьому виді діяльності.

Література: І. Василкж В. Я. Інформаційна безпека держави : курс лекцій / Василюк В. Я., ІСмимчук С. О. - К. : КІПТ. Видавничий дім „Скіф”. 2008. - 136 с.
2. Зіма І. І. Інформаційна війна та інформаційна безпека (огляд думок зарубіжних політологів та воєнних спеціалістів)/Зіма І.І., І Ніколаєв І. М. // Наука і оборона. - 1998. - №І. - С. 56-58. 3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України : схвалена постановою Верховної Ради України 16.01.1997 // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 10. - Сі. 85.4.1 Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 // Відомості Верховної РІШИ України. - 2003. -№№ 39. -Ст. 35 1. 5. і Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998// Відомості ВерховноїРади України. - 1998. -№ 35. - Ст. 237.

>ДК 378.6 (477 .51) (066)

Рекомендовано до друку Вченою радою 'Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці 27 березня 2009 /д, протокол ЛЬ 8.

ВІСНИК Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці (серія Право. Економіка. Соціальна робота. Гуманітарні наук») [Текст] : щоквартальний науковий збірник. - 2009. - № 4. - Чернігів : Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2009. - 300 с

У журналі висвітлюються актуальні питання трудового і цивільного права, економічної теорії, соціології, психології, філології.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів і всіх, хто прагне отримати знання з юридичних, економічних та гуманітарних наук.

Редакційна колегія

Голова редакційної колегії- ректор інституту, к.ю.н. доктор юридичних наук, доцент **Андрій В.М.**; заступник голови - перший проректор з наукової та навчальної роботи, кандидат юридичних наук, доцент **Спінків Б.І.**; відповідальний секретар-начальник редакційно-видавничого відділу **Ходарченко К.О.**; члени редакційної колегії: **Бондар В.В.** завідувач кафедри економічної теорії, кандидат економічних наук, доцент: **Вахоїн ва Т.М.** завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук: **Іаїченко І.В.** професор кафедри соціальної роботи, доктор педагогічних наук: **Козинець О. Г.** завідувач кафедри теорії та історії держави і права, конституційного та адміністративного права, кандидат історичних наук: **Кондович В.Ю.** завідувач кафедри соціології та психології, кандидат соціологічних наук, доцент: **Кривоконь Н.І.** завідувач кафедри соціальної роботи, кандидат психологічних наук, доцент: **Остапенко Л.Л.** завідувач кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент: **Прядко Н.Л.** завідувач кафедри гуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук, доцент: **Шумна Л.П.** завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення, кандидат юридичних наук, доцент.

**Редакція не завжди по діляг позицію авторів публікацій,
'а точність викладених фактів відповідальність несе автор.**

Свідцтво: Серія ЧГ№424-73Р від 16.09.2008 р.

<0 Чернігівський державний
інститут права, соціальних
технологій та праці. 2009